

Отримано: 26 лютого 2020 р.

Прорецензовано: 05 березня 2020 р.

Прийнято до друку: 10 березня 2020 р.

e-mail: r.bruckhanskyi@gmail.com

DOI: 10.25264/2311-5149-2020-16(44)-203-208

Царук В. Ю. Перспективи додаткового розкриття облікової інформації в системі корпоративного управління. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»* : науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, березень 2020. № 16(44). С. 203–208.

УДК: 657.1

JEL-класифікація: M41

Царук Василь Юрійович,

кандидат економічних наук, заступник директора,
Відокремлений структурний підрозділ Рівненський коледж
Національного університету біоресурсів і природокористування України

**ПЕРСПЕКТИВИ ДОДАТКОВОГО РОЗКРИТТЯ ОБЛІКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ
В СИСТЕМІ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ**

У статті обґрунтовано необхідність проведення досліджень причин уникнення здійснення додаткового розкриття облікової інформації менеджментом корпоративних структур. Проаналізовано перешкоди додаткового розкриття облікової інформації корпоративними структурами (необхідність понесення витрат на здійснення додаткового розкриття; опортуністична поведінка суб'єктів організації облікової системи корпоративної структури; виникнення загроз оприлюднення конфіденційної інформації; необхідність понесення витрат на сприйняття додаткової інформації). Запропоновано напрями удосконалення додаткового розкриття облікової інформації в системі корпоративного управління в Україні (удосконалення чинної практики додаткового розкриття облікової інформації; розвиток концепції інтегрованої звітності корпоративних структур; розвиток системи корпоративної звітності на основі моделі ESG).

Ключові слова: корпоративне управління, корпоративна прозорість, додаткове розкриття, облікова інформація.

Царук Василь Юрійович,

кандидат экономических наук, заместитель директора,
Обособленное структурное подразделение Ровенский колледж
Национального университета биоресурсов и природопользования Украины

**ПЕРСПЕКТИВИ ДОПОЛНИТЕЛЬНОГО РАСКРЫТИЯ УЧЕТНОЙ ИНФОРМАЦИИ
В СИСТЕМЕ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ**

Обоснована необходимость проведения исследований причин избежания дополнительного раскрытия учетной информации менеджментом корпоративных структур. Проанализированы препятствия дополнительного раскрытия учетной информации корпоративными структурами (необходимость несения расходов на осуществление дополнительного раскрытия; опортуністическое поведение субъектов организации учетной системы корпоративной структуры; возникновение угроз обнародования конфиденциальной информации; необходимость несения расходов на восприятие дополнительной информации). Предложено направления совершенствования дополнительного раскрытия учетной информации в системе корпоративного управления в Украине (усовершенствование действующей практики дополнительного раскрытия учетной информации, развитие концепции интегрированной отчетности корпоративных структур, развитие системы корпоративной отчетности на основе модели ESG).

Ключевые слова: корпоративное управление, корпоративная прозрачность, дополнительное раскрытие, учетная информация.

Vasil Tsaruk,

PhD in Economics, deputy director, Separated structural subdivision
«Rivne college of National University of Life and environmental sciences of Ukraine»

**PROSPECTS FOR ADDITIONAL DISCLOSURE OF ACCOUNTING INFORMATION
IN THE CORPORATE GOVERNANCE SYSTEM**

The necessity of researching the reasons for avoiding the implementation of additional disclosure of accounting information by the management of corporate structures has been grounded. The obstacles of additional disclosure of accounting information by corporate structures (the need to spend the costs of additional disclosure; the opportunistic behavior of subjects of the organization of the accounting system of the corporate structure; the occurrence of threats to disclose confidential information; the need to spend the cost of perceiving additional information) has been analyzed. The directions of improving additional disclosure of accounting information in the corporate governance system in Ukraine

(improving the current practice of additional disclosure of accounting information; developing the concept of integrated reporting of corporate structures; developing a corporate reporting system based on the ESG model) have been suggested.

Keywords: corporate governance, corporate transparency, additional disclosure, accounting information.

Актуальність дослідження та постановка проблеми. Розвиток інформаційного забезпечення системи корпоративного управління в умовах сьогодення значною мірою залежить від можливостей системи бухгалтерського обліку забезпечувати додаткове розкриття облікової інформації. Таке додаткове розкриття має усунути існуючі інформаційні прогалини, які виникають внаслідок теоретико-методологічних особливостей чинної моделі бухгалтерського обліку, побудованої на основі використання подвійного запису (історична спрямованість, грошовий вимірник, звужене розуміння активів, обмежений рівень аналітичності тощо). Це дозволить підвищити рівень релевантності та прозорості інформації, яка генерується обліковою системою, і створить необхідні передумови для більш ефективного прийняття управлінських рішень внутрішніми стейкхолдерами та зовнішніми стейкхолдерами в частині інвестиційно-позикових рішень. Однак в сьогоденні умовах, в яких функціують вітчизняні корпоративні структури, виникає значна кількість перешкод та об'єктивних причин, через які менеджмент корпоративних структур уникає здійснення додаткового розкриття облікової інформації, незважаючи на те, що воно є найбільш дієвим засобом забезпечення корпоративної прозорості. Вищенаведене зумовлює необхідність дослідження таких причин та обґрунтування на основі їх аналізу перспективних напрямів додаткового розкриття облікової інформації в системі корпоративного управління

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Питанням додаткового розкриття облікової інформації корпоративними структурами присвячені праці І. М. Богатої, Р. Е. Вереккіа, А. Р. Дайе, Д. В. Даймонда, Дж. Вельдмана, Ф. Грегора, Х. Дж. Грегори, О. М. Євстаф'євої, В. М. Ігумнова, М. В. Корягіна, Р. В. Кузіної, П. Морроу, Л. М. Пилипенка, О. В. Рожнової та ін.

Формулювання цілей статті. Основним завданням статті є ідентифікація та аналіз проблем додаткового розкриття облікової інформації та формулювання перспектив його розвитку в системі корпоративного управління.

Викладення основного матеріалу дослідження. Незважаючи на існуючі переваги додаткового розкриття облікової інформації, незалежно від змісту такої інформації на заваді його реалізації стоїть значна кількість перешкод (рис. 1).

Рис. 1. Перешкоди додаткового розкриття облікової інформації.

1. Необхідність понесення витрат на здійснення додаткового розкриття. Однією з основних серед таких перешкод є те, що для здійснення додаткового розкриття корпоративні структури повинні нести витрати, пов'язані з переналаштуванням облікової системи для формування нових видів звітності або нових інформаційних розрізів, що включає переналагодження техніко-технологічних підсистем, наділення новими обов'язками працівників бухгалтерської служби тощо (виробництво додаткової інформації), а також що безпосередньо пов'язані з оприлюдненням та донесенням даної інформації до різних груп стейкхолдерів (передача додаткової інформації). Існування вищенаведеної проблеми піднімається зарубіжними дослідниками, якими були розроблені моделі розкриття інформації (Р. В. Вереккіа [8], Д. В. Даймонд [5], А. Р. Дайе [7]), в усіх роботах зазначається, що додаткове розкриття облікової інформації є обмеженим, оскільки воно пов'язане з прямими витратами. Однак ця проблема на сьогодні залишається поза увагою вітчизняних науковців в сфері обліку та корпоративного управління.

Те, що ця проблема є однією з основних перешкод додаткового розкриття облікової інформації, підтверджується тим, що якщо для всіх є зрозумілим той факт, що додаткове розкриття підвищує ефектив-

ність системи корпоративного управління, то чому ж серед вітчизняних корпоративних структур така практика є досить рідкісною, а якщо спеціалізовані звіти з додатковою обліковою інформацією і розкриваються, то лише великими компаніями? Вартість формування та поширення такої додаткової інформації є основною причиною існування такої ситуації. Окрім цього, якщо корпоративна структура турбується про якість інформації додаткового розкриття, до таких витрат також ще слід додати витрати на проведення її аудиту.

Хоча в умовах застосування сучасних інформаційно-комп'ютерних та мережевих технологій процес передачі облікової інформації став значно дешевшим і враховуючи те, що в кінцевому випадку розкриття додаткової облікової інформації забезпечує зменшення витрат на залучення капіталу корпоративної структури, збільшуючи рівень довіри інвесторів, однак в короткостроковій перспективі здійснення додаткового розкриття є досить затратним проектом.

Іншим варіантом для складання такої звітності є залучення суб'єктів зі сторони, хоча в сукупності такі послуги можуть виявитись ще більш дорогими. Так, представники міжнародної консалтингової та аудиторської компанії «Kreston GCG» в Україні у 2018 р. пропонували послуги зі складання «Annual report» – звітнього інструменту, який забезпечує комунікацію компанії з її стейкхолдерами, зокрема, забезпечуючи розкриття фінансової, стратегічної інформації, а також нефінансової інформації про корпоративне управління та сталий розвиток. Вартість таких послуг коливається залежно від формату і обсягу звіту та становить: формат light – від 5 тис. дол.; формат standard – від 10 тис. дол.; формат advanced – від 20 тис. дол. [1].

2. *Опортуністична поведінка суб'єктів організації облікової системи корпоративної структури.* Як зазначає проф. І. А. Юхименко-Назарук [2, с. 86], суб'єкти, відповідальні за організацію бухгалтерського обліку, можуть вести себе опортуністично, внаслідок чого виникає бухгалтерський опортунізм на передконтрактній та на постконтрактній стадії, який може стосуватись як процесу ведення бухгалтерського обліку, так і процесу складання бухгалтерської звітності. Відповідно, менеджмент корпоративної структури або представники бухгалтерської служби в частині додаткового розкриття облікової інформації теж можуть поводитись опортуністично, керуючись в прийнятті рішення щодо його здійснення власними інтересами. Вони можуть проводити додаткове розкриття інформації за допомогою спеціалізованих звітів (звіт про соціальну відповідальність, соціальний звіт, звіт про сталий розвиток, інтегрований звіт тощо) лише в тих випадках, коли корпоративна структура приділяє цим видам діяльності належну увагу, тобто працює в напрямках розкриття звіту успішно та ефективно. Причини застосування такої практики з боку менеджерів обґрунтовує проф. Р. Е. Вереккіа, зазначаючи, що якщо їх ціль полягає в тому, щоб максимізувати поточну ринкову вартість фірми, та існують витрати, пов'язані з розкриттям інформації, то існують рівноваги, при яких інформація, яка сприятливо збільшує поточну ринкову капіталізацію фірми, розкривається, а інформація, яка несприятливо збільшує ринкову капіталізацію, утримується [9, с. 158].

Подібну ситуацію на сьогодні можна спостерігати в Україні. Наприклад, компанією «Carlsberg Ukraine», яка в рамках обраної стратегії приділяє значну увагу забезпеченню сталого майбутнього, було обрано відповідну програму «ЦІЛЬ 4 НУЛІ: разом до майбутнього», згідно з якою у 2030 р. вона планує досягти нульових показників щодо викидів вуглецю, втрат води, безвідповідального споживання та нещасних випадків. Тому в опублікованому Звіті зі сталого розвитку за 2018 р. [3] розкриті показники в рамках кожної з поставлених цілей та показана динаміка їх зміни у порівнянні з попередніми роками. Однак цей приклад є лише поодиноким випадком серед вітчизняних підприємств, оскільки для реалізації таких цілей «Carlsberg Ukraine» несе значні витрати, що також наведено в звіті.

Тож оприлюднення додаткової інформації в таких звітах позитивним чином відображає роль компаній у досягненні цілей сталого розвитку, досягненні соціально-екологічних проблем, сприяючи припливу додаткових і дешевих інвестицій та підвищенню ринкового курсу акцій корпоративної структури. І навпаки, якщо корпоративна структура працює неефективно в напрямках, за якими має бути сформовано звіт, то менеджмент може прийняти рішення взагалі не складати його або подати інформацію в агрегованому або завуальованому вигляді, щоб приховати справжні результати її діяльності за такими напрямками і не вплинути негативно на процес створення довгострокової вартості. Наприклад, незважаючи на те, що всі вітчизняні корпоративні структури, які відносяться до великих підприємств, мали складати Звіт про управління за 2018 р., розкриваючи там інформацію нефінансового характеру, і розмішувати його на сайті корпоративної структури, в результаті проведеного аналізу було встановлено, що у значної кількості з них такий звіт відсутній. Основною причиною цього могло стати те, що оскільки Звіт про управління не належить до фінансової звітності, за його неподання відсутні штрафні санкції, а тому в тих корпоративних структурах, які не турбуються належним чином про навколишнє та соціальне середовище, не виникає потреби в оприлюдненні результатів своєї діяльності в цьому напрямі.

Іншим проявом управлінського опортунізму може бути розкриття недостовірної інформації, яка не підвищує, а навпаки, погіршує ефективність прийнятих на її основі рішень, вводячи в оману користувачів. Передусім, це пов'язано з тим, що інформація додаткового розкриття, не відносячись до фінансової звітності, не підлягає обов'язковому аудиту, що створює можливість для здійснення зловживань та маніпуляцій з боку суб'єктів її формування. Окрім цього, навіть не викривляючи додаткову інформацію, вона може оприлюднюватись вибірково, відображаючи лише позитивні ініціативи корпоративної структури, і тим самим теж буде вводити користувачів в оману.

3. Виникнення загроз оприлюднення конфіденційної інформації. Незважаючи на те, що основним критерієм для розкриття додаткової облікової інформації про діяльність корпоративної структури є її релевантність з позиції користувачів, не вся інформація може бути оприлюднена, оскільки вона може розкривати конфіденційні аспекти діяльності корпоративної структури, порушуючи рівень її фінансово-економічної безпеки. Розкриття такої інформації може негативно впливати на конкурентні позиції корпоративної структури, загрожуючи ефективній реалізації обраних стратегічних ініціатив, якщо інформація про них буде оприлюднена. Наприклад, однією з вимог стейкхолдерів в умовах формування економіки, що базується на знаннях, є надання інформації про інтелектуально-інноваційну діяльність, особливо для високотехнологічних корпоративних структур, що дозволить краще зрозуміти перспективи формування ними довгострокової вартості. Однак не всі компанії готові розкривати детальну інформацію про наявні в них перспективні технології, інноваційні нематеріальні активи, витрати на дослідження та розробки, оскільки це дозволить конкурентам скоригувати власні стратегічні дії, що впливатиме на ефективність діяльності корпоративної структури, що оприлюднила інформацію.

Іншим негативним аспектом оприлюднення конфіденційної інформації є можливість порушення паритету між різними видами стейкхолдерів корпоративної структури, оскільки в окремих випадках деяка оприлюднена інформація може бути більш корисною для потенційних інвесторів, ніж для діючих, або навпаки. Оскільки така інформація оприлюднюється не на основі певних правил або стандартів розкриття, окремі види стейкхолдерів можуть по-різному реагувати на її оприлюднення залежно від використовуваних у них моделей прийняття рішень, внаслідок чого може відбуватись асиметризація інформаційного простору корпоративної структури. Наприклад, повне розкриття інформації про організаційну структуру та внутрішню організацію діяльності корпоративної структури має важливе значення для його працівників, однак є зовсім непотрібною для міноритарних акціонерів, які позбавлені дієвих важелів впливу на її діяльність.

У березні 2019 р. Консультативна рада Фонду МСФЗ випустила спеціальний документ, присвячений проблемам розкриття чуттєвої інформації, який стосується проблематики оприлюднення тієї облікової інформації, розкриття якої може загрожувати економічним інтересам її стейкхолдерів. Під чуттєвою інформацією в документі розуміється та інформація, розголошення якої може призвести до комерційних збитків для суб'єкта господарювання, прикладами якої є переговорні позиції, стратегічні плани, невідомі позиції, конфіденційні дані, регулятивний контроль та репутаційні ризики [6, с. 7]. Загальною ідеєю публікації даного документу є те, що оскільки розкриття чуттєвої інформації має як свої переваги, так і свої недоліки, то необхідним є забезпечення їх балансу, тобто коли переваги від розкриття чуттєвої інформації будуть відповідати можливим витратам суб'єктів, які здійснюють таке розкриття. При цьому має бути забезпечена одноманітність вимог до подібних процедур розкриття чуттєвої інформації.

4. Необхідність понесення витрат на сприйняття додаткової інформації. З метою забезпечення дієвого комунікаційного зв'язку між додатково розкритою обліковою інформацією про діяльність корпоративної структури та економічними рішеннями, які приймаються на її основі стейкхолдерами, мають бути належним чином підготовлені суб'єкти прийняття рішень, які займаються сприйняттям та аналізом такої інформації, забезпечуючи підготовку проектів та моделей прийняття рішень. Для здійснення такої підготовки мають бути понесені витрати на навчання суб'єктів сприйняття і аналізу, які повинні вміти перетворювати її на корисні знання, що можуть бути використані для управління корпоративною структурою (планування, моніторинг, контроль тощо), оцінки її діяльності по створенню довгострокової вартості, реалізації інвестиційної політики, надання позикових коштів в користування тощо. Оскільки інформація додаткового розкриття зазвичай подається в нестандартизованому вигляді та не перевіряється аудитом, суб'єкти її сприйняття також повинні вміти виявляти помилкову або викривлену за допомогою креативних облікових практик інформацію, подану в складному для сприйняття вигляді, або інформацію значного обсягу, що також зумовлює понесення додаткових витрат на процедуру її обробки.

Здійснений аналіз пропозицій щодо подальшого удосконалення додаткового розкриття облікової інформації в системі корпоративного управління дозволив виділити три їх основні напрями, які можуть бути на сьогодні реалізовані в сучасних умовах розвитку національної системи обліку (рис. 2).

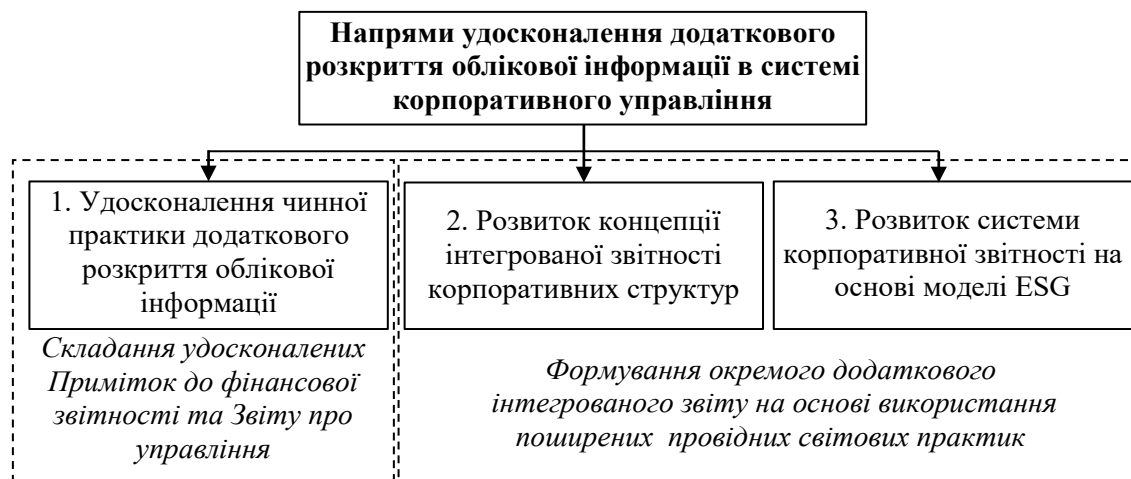

Рис. 2. Напрями удосконалення додаткового розкриття облікової інформації в системі корпоративного управління

Тож в умовах сьогодення створення ефективної системи обліково-аналітичного забезпечення діяльності корпоративних структур передбачає необхідність перенесення уваги з розкриття інформації фінансового характеру, яка характеризує наявні можливості та поточні процеси створення вартості, на нефінансову інформацію про діяльність корпоративної структури (соціальну, екологічну, стратегічного спрямування тощо), яка дозволить охарактеризувати перспективи створення її довгострокової вартості та більш детально висвітлити особливості її соціально-орієнтованої, інноваційної та екологічної діяльності.

Доповнення фінансової звітності новими інструментами додаткового розкриття інформації про діяльність корпоративної структури спрямовано на оприлюднення загальної корпоративної поведінки не лише в напрямі розкриття інформації щодо фінансового благополуччя існуючих та перспектив потенційних акціонерів, а також і щодо ролі корпоративної структури у вирішенні важливих соціальних, екологічних та суспільних проблем та в цілому забезпеченні сталого розвитку. Розкриття такої нефінансової інформації надає зацікавленим сторонам короткострокове і довгострокове бачення стратегічного розвитку корпоративної структури, тому подібна практика може створювати цінність для всіх членів суспільства.

Водночас впровадження в діяльність корпоративних структур практики складання нових звітів не дозволяє напряму підвищити рівень задоволення потреб стейкхолдерів в необхідній для них нефінансовій інформації, оскільки такі звіти можуть викривляти економічну дійсність за різних причин, бути неповними або достатньо агрегованими, і навпаки, перевантажувати при цьому користувачів зайвою інформацією, створюючи інформаційний шум, а не відображаючи особливості діяльності корпоративних структур, які не показує фінансова звітність. Наприклад, за результатами проведеного турецькими вченими А. Ф. Далкілічем та С. А. Лімончіоглу дослідження [4, с. 11586], що стосувалось оприлюднення компаніями облікової інформації на Стамбульській фондовій біржі, було встановлено, що значна кількість додатково оприлюдненої до фінансової звітності деталізованої інформації не відповідає цілям інформаційних вимог і є причиною інформаційного зашумлення, яке створює додаткові перешкоди щодо розуміння реального стану справ у компаній, що здійснюють таке додаткове розкриття інформації.

Виходячи з цього, для того, щоб досягти необхідних завдань, поставлених перед складанням таких звітів, що забезпечують додаткове розкриття облікової інформації, при організації порядку складання та оприлюднення таких звітів корпоративними структурами необхідно враховувати такі рекомендації:

1) Встановити та проаналізувати, якої саме інформації в умовах сьогодення потребують основні стейкхолдери корпоративної структури, які приймають на її основі інвестиційні та позикові рішення, а також інші члени суспільства, життя яких пов'язане з її діяльністю (місцева громада тощо);

2) Збільшити регулярність формування таких звітів (квартал, місяць, в залежності від запиту), а не публікувати їх лише раз на рік, подібно до річної фінансової звітності;

3) Збільшити кількість напрямів та показників, які будуть розкриватись в таких звітах у відповідності до наявних потреб стейкхолдерів та особливостей діяльності корпоративної структури, а не лише базуватись на існуючих рекомендаціях щодо їх складання;

4) Покращити рівень доступності до складених звітів додаткового розкриття шляхом їх оприлюднення на корпоративних сайтах та більш активним донесенням інформації про них до різних груп стейкхолдерів, зокрема через загальнодоступні засоби масової інформації;

5) Покращити якість інформації, що розкривається в таких додаткових звітах, що може досягатися підвищенням ефективності функціонування суб'єктів їх складання шляхом підвищення рівня їх кваліфікації (професійна підготовка за сертифікованими програмами складання нефінансової звітності (GRI, <IR>, ESG та ін.); мінімізації можливості здійснення управлінського опортунізму за допомогою наявних корпоративних інструментів; залучення додаткових суб'єктів внутрішнього або зовнішнього контролю для перевірки процедур її складання; залучення аутсорсингових послуг висококваліфікованих аудиторських та консалтингових компаній для формування та оприлюднення таких звітів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Здійснений аналіз існуючих проблем додаткового розкриття облікової інформації дозволив встановити, що на шляху до його здійснення корпоративними структурами існують такі перешкоди: 1) необхідність понесення витрат на здійснення додаткового розкриття; 2) опортуністична поведінка суб'єктів організації облікової системи корпоративної структури; 3) виникнення загроз оприлюднення конфіденційної інформації; 4) необхідність понесення витрат на сприйняття додаткової інформації. Їх подолання є однією з основних задач для суб'єктів, відповідальних за організацію обліково-аналітичного забезпечення системи корпоративного управління, спрямованого на забезпечення належного рівня корпоративної прозорості.

Основними напрямками удосконалення додаткового розкриття облікової інформації в системі корпоративного управління в Україні, виходячи з існуючої практики та наявних теоретичних напрацювань, є: 1) Удосконалення чинної практики додаткового розкриття облікової інформації; 2) Розвиток концепції інтегрованої звітності корпоративних структур; 3) Розвиток системи корпоративної звітності на основі моделі ESG. Дотримання вищенаведених напрямів дозволить дослідникам побудувати дієву систему додаткового розкриття облікової інформації в системі корпоративного управління, яка враховуватиме сучасні світові тенденції розвитку корпоративної звітності та національні особливості розкриття облікової інформації корпоративними структурами.

Література:

1. Подготовка Annual Report для инвесторов и бизнес-партнеров. 2018. URL: <https://kreston-gcg.com/ua/annual-report/>.
2. Юхименко-Назарук І. А. Розвиток теорії і методології бухгалтерського обліку в контексті неінституційної теорії : монографія. Житомир : Вид. О. О. Євенок, 2017. 300 с.
3. CARLSBERG GROUP. Звіт зі сталого розвитку 2018. URL: <https://carlsbergukraine.com/#v-dpov-dal-niy-rozvitok>.
4. Dalkılıç A. F., Limoncuoğlu S. A. Investigation of footnote disclosures related to ongoing court processes: Cases from Istanbul Stock Exchange. *African Journal of Business Management*. 2011. Vol. 5 (29). P. 11580–11588.
5. Diamond D. W. Optimal Release of Information By Firms. *Journal of Finance* 1985. Vol. 40. P. 1071–1094.
6. Disclosure of sensitive information. IFRS Foundation Advisory Council, 2019. 28 p.
7. Dye R. A. Proprietary and Nonproprietary Disclosures. *Journal of Business*. 1986. Vol. 59. P. 331–366.
8. Verrecchia R. E. Discretionary Disclosure. *Journal of Accounting and Economics*. 1983. Vol. 5. P. 365–380.
9. Verrecchia R. E. Essays on Disclosure. *Journal of Accounting and Economics*. 2001. Vol. 32 (1–3). P. 97–180.